

ՎԻՆՁԵՆՑՈՅ ՄՈՆՏԻ

ԳԱԼԷՈՏՏՈՅ ՄԱՆՖՐԵԴԻ

ԻՇԽԱՆ ՖԱՅԵՆՑԱՅԻ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Ա. Ն. ՋԻՆՔ

Գալէստոյ Մանֆրեդի, իշխան Ֆայենցայի
Մաթիլդէ Պենտիվոյի, կին Մանֆրեդիի
Լիլգա, օրիորդ ազնուատոմ, վտարական Ֆերրարայէ
Հուբալդ Ակկարիպիոյ, դրանիկ
Յամբրին, դրանիկ
Ողովարդ, պաշտօնեայ Մանֆրեդիի
Ռիկոյ, բարեկամ Յամբրինի
Զինուորք, որոնք չեն խօսիր

Տեսարանն է Ֆայենցայի իշխանական պալատան մէջ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՀՈՒՐԱՂԻ և ՅԱՄԲՐԻՆ

ՅԱՄԲՐԻՆ Լսեցի՞ր, Հուբալդ:

ՀՈՒՐԱՂԻ

Յամբրին, Լսեցի:

ՅԱՄԲՐԻՆ

Եւ այն կըծու խօսուածքին

Ծածուկ միաքը կ'ըմբռնեն:

ՀՈՒՐԱՂԻ

Այո՛ շատ լաւ կ'ըմբռնեն:

ՅԱՄԲՐԻՆ

Անտարակոյս պաշարուած է նախանձոտ Մաթիլդէն

Գաղտնի կասկածներով. նէ կը վախէ թէ իրեն

Մանֆրեդիի սիրտը ուրիշ սիրով վառուած կ'արծարծի.

Եւ ըզքեզ ալ գործակից կը համարի:

ՀՈՒՐԱՂԻ

Եւ դուն ես,

Աւելցո՛ւր նաեւ թէ դուն ես՝ որ կարծիք մ'այդպիսի

Անոր սրբտին մէջ կ'արթնցնես:

ՅԱՄԲՐԻՆ

Կը նախատես դու զուր տեղ

Իմ պատիւս և անխարզախ հաւատարիմ զգացումներս:

Ինչ կերպ՝ մըտքէն անգամ չանցած բան մը կըրնամ ես զուրցել:

ՀՈՒԲԱԼԻ Քեզի նրման մարդու մը սիրտը շըրթունքէն տարբեր է.
Յուր տեղ խաբել զիս կը ջանաս. քեզ կը ճանչնամ, և բաւ է:
ՅԱՄԲՐԻՆ Քանի որ այդպէս կը խօսիս, ուրեմըն ես, Դս ինքս եմ.
 Որ ինչպէս պէտք է՝ մինչեւ արդ քեզ լաւ ճանչցած չեմ եղեր.
 Կը յարգէի քեզ իբր արդար մարդ և անկեղծ բարեկամ.
 Սրբալէր եմ, և սրբալ համարմունքս եմ արդ կ'առնեմ:

ՀՈՒԲԱԼԻ Ինչ, ինչ. Յամբրին բարեկամաց շարքին մէջ զիս կը համրէ.
 Հապ'օն մէկդի դիր, էհ, ուղղէ ծուռ մըտածմունք մ'այդպիսի,
 Եւ պարապ տեղ մի՛ յուսար. Հոգալդ երբեք առատ չէ՝
 Սիրոյ զգացումն տածելու անոր՝ որ զինք կը նենգէ,
 Անոր՝ որ ուրիշին կործանուելուն կը բաղձայ՝
 Որ ինքզինքը բարձրացնէ, անոր՝ որ լաւ սովորած է
 Արքունեաց մէջ գործ դըրուած սովորական արուեստներն,
 Եռանդի քողի ներքեւ ծածկել զաղտնի մատնութիւնն,
 Եւ անուանարկ ընել ոսոխը սիրալիւր ցոյցերով:

ՅԱՄԲՐԻՆ Եթէ զիս այդքան չարամիտ մէկը կարծել կ'սխտործիս,
 Կը կարեկցիմ վրադ, ո՛վ Հուրալդ, և քեզ սըրտանց կը ներեմ:
 Թէ՛ կը վախես որ մէկը քու հաւատարիմ զգացումներդ
 Կասկածելի ցուցած ըլլայ Մաթիլդէի աչքերուն,
 Իրաւացի կը վախես. ո՛չ երբեք նենգող շըրթներու
 Կամ դիւրհաւան ականջներու երկրիս վրայ սով եղած է:
 Նաեւ ես ալ կը տեսնեմ, խաբուած է կինն այն ցասկոտ.
 Բայց կարեկցիլ պէտք է. սիրող կին մ'է, գիտես նաեւ դուն,
 Եւ վախն ու սէր՝ միշտ անբաժան իրարու հետ կ'ընկերեն:
 Միւս կողմանէ՝ ոչ թէ առանց ծանրը պատճառ մ'ըլլալու՝
 Նէ կը վախէ որ Մանֆրեդի հեռացուցեր է սըրտէն
 Ամուսնական սէրն:

ՀՈՒԲԱԼԻ Ինչ հիման վրայ հաստատուած են վախերն:
ՅԱՄԲՐԻՆ Նէ կը տեսնէ որ քիչ անգամ կու գայ նա զինք փընտռելու,
 Եւ կը թողու զինքը շուտով, շատ հեղ փախուստ ալ կու տայ.
 Վրան երբեք խօսք չ'ըներ և ո՛չ կը հարցնէ ինչպէս կ'ապրի:
 Իսկ թէ երբեմն իր վըշտերէն մըղուած կընկին այն թըշուառ՝
 Գանգատներ ընէ և կամ յանդիմանէ չարաչար,
 Նա՛ սենեկին մէջ վերուվար կը պըտըտի լուռ ու մունջ,
 Չ'արդարացներ ինքզինքը բնաւ. արհամարհոտ, խիստ կերպով
 Յանկարծ կըռնակը դարձնելով՝ կը լըճանէ, կը մեկնի.
 Արցունքներու այն ժամանակ նէ հեղեղներ կը թափէ,
 Յուսահատ ցաւով մազերը կու կընճռէ, կը ճողէ,
 Կը պատըռտէ քողերն, և խելքը թոռցածի պէս հոս հոն
 Կը վազվըտէ և ձեռքին տակ եկածը վար կը նետէ,
 Եւ մոռնիկն կերպով զանոնք կը կոխկըռտէ, ջախջախէ.
 Մինչեւ որ վերջապէս յոգնած դադրած կը նըստի,
 Եւ հառաչանք մ'արձըկելով՝ կու լայ կ'ողբայ դառնապէս:
ՀՈՒԲԱԼԻ Լըւէ, Յամբրին, և թէ խօսքերս իմ հաճելի և անուշ
 Ականջներուդ չըգան՝ ներէ: Ո՛վ չի գիտեր թէ Մաթիլդ
 Իրեն սըրտին վըստահութիւնը դրած է քու վրադ միայն,

Եւ դուն անոր ամէն շարժումներն ու խորհուրդները գիտես,
Եւ ուզածիդ պէս կըրնաս կամքն ուղղել վարել աջուձախ.
Եւ չըթողլով որ քեզմէ զատ ուրիշ մ'իրեն մօտենայ՝
Կը հրակեն վրան՝ իւր որսին քով գալուտացող շան մը պէս:
Քեզ Մանֆրեդին ալ կը սիրէ, վըստահութիւն ունի վրադ.
Իսկ դուն երկուքն ալ կը մատենս:

ՅԱՄԲՐԻՆ Եւ կը մատենեմ զանոնք, հիւս.
ՀՈՒՅԱԼԻ Դուն, այո՛, դուն. և իրաւքնէ ամէն իշխող իր կըշտին
Դըժբախտաբար կարծես թէ հարկ է Սէյանոս մ'ունենայ.
Եւ երանի՛ անոր՝ որ մէկ հատ մը միայն կը համրէ:
Դուն կը նենգես գիրենք, դարձեալ կ'ըսեմ, երկուքն ալ մէկտեղ.
Եւ ըսածիս ճշմարտութեան վրան ապահով եմ այնքան
Որքան վըստահ եմ որ խօսքերս այս Յամբրինի հոս կ'ուղղեմ:

ՅԱՄԲՐԻՆ Եւ իմ տէրըս կարենամ նենգել, և ի՜նչ նպատակով:
ՀՈՒՅԱԼԻ Նըպատակդդ դու միայն կըրնաս գիտնալ, ոչ թէ ես՝
Որ և ոչ իսկ կը փրնտոեմ, փրնտոելս ալ զուր պիտ'ըլլար,
Ձի դրանիկի մը սիրտը շատ խոր և մըթին անդունդ մ'է:
Բայց կարելի է գաղտնիքիդ քողը պատռի վերջապէս.
Եւ վայ քեզի, Յամբրին, թէ օր մը պատռի, վայ քու զըլխուդ.
Պիտի դատնաս ոչընչութեանն՝ ուսկից ծագած ես արդէն,
Իբրեւ փռշի պիտի ցըրուիս. և ուշ դիր, ուշ դիր կ'ըսեմ,
Որ քու քայլերդ կը դիտեմ ես և ըզքեզ չեմ սիրեր:

ՅԱՄԲՐԻՆ Գիտեմ որ իւր ատելութեամբ կ'պատուէ՝ Հուբալդ գիս, գիտեմ:
ՀՈՒՅԱԼԻ Քեզ չեմ ատեր, կ'արհամարհեմ:

ՅԱՄԲՐԻՆ Օր մ'ալ գուցէ թէ վախնաս:
ՀՈՒՅԱԼԻ Այո՛ ատտանամ. Հուբալդ վախնայ Յամբրինէն:
ՅԱՄԲՐԻՆ Այո՛, թէ չես գիտեր՝ կուրծքիս տակ այնպիսի սիրտ մը կայ՝
Որ անիրաւ տեղ նախատուած՝ կըրնայ... Բայց չէ, չեմ կարող
Վըէժխըղիբ ըլլալ... Կ'ուզեմ մոռնալ, ամէն բան մոռնալ.
Օրէնք մ'որ դու լաւ չես ճանչնար, կը հրամայէ այն ինծի՝
Ատելութեան փոխարէն սէր ունենալու, և դարձեալ
Քեզ բարեկամ ըլլալ կամքիդ հակառակ:

ՀՈՒՅԱԼԻ Էհ, ո՛վ Յամբրին,
Կ'ուզե՞ս իրաւ որ ես ըզքեզ ինձ բարեկամ համարեմ,
Լաւ, ըսկըսի թող լեզուդ այս վայրկենէս շատ չըկըրկնել
Մանաւանդ թէ ոչ երբեք նուիրական բառդ այդ հընչել.
Մէկդի թող այդ հեզ, բարեպաշտ երեւալու կեղծիքներդ,
Ոչ ըզքեզ սուրբ օրէնքներն այդքան պահպանող հըրշակէ,
Ոչ ալ դիրաւ ներողամիտ ըլլալու այդքան փութաւ.
Ձգա՛ նախատինքն՝ երբ նախատուիս, և թէ սըրտիդ մէջ երբեք
Պատուոյ դեռ կայծ մը կ'արծարծի՝ սուրիդ վրայ փայլն ինձ ցըցուր:

ՅԱՄԲՐԻՆ Ահաւասիկ Մանֆրեդի:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՄԱՆՖՐԵՂԻ, ՌԴՈՎԱՐԴ, ՀՈՒՐԱԼԴ, ՅԱՄԲԵՐԻՆ

ՄԱՆՖՐԵՂԻ

Ա՛ռ, Ողովադդ, թուզթա այս կարդա՛,
Տե՛ս՝ տէրութեանս իմ տակ եղած երկիրներուն մէջ ո՛րքան
իմ անունովս սոսկալի զեղծումներ գործ կը դըրուին.

ՅԱՄԲԵՐԻՆ

Տե՛ս թէ՛ որչափ անարժան կերպով հարկեր կը գանձուին...
Լաւ որ երկու խորհրդականքդ ալ հոս մէկտեղ կը զըտնեմ:

ՄԱՆՖՐԵՂԻ

Տէ՛ր, երեսիդ վրայ կը կարդամ ես տըխրութեան նըշաններ.
Թէ՛ կը հաճիս՝ պատճառը մեր եռանդեան ցոյց տուր աղէ՛:
Ղիշդ այդ բանին համար եկած եմ հոս ըզձեզ զըտնելու:
Մեր դրած նոր տուրքն և բարբարոս հարկահանին՝ անողորմ
Հաւաքելու կերպերն՝ ամբողջ Ֆայենցան իւր ղեկակներով
Եւ բովանդակ մեզի հպատակ գաւառներն ոտք կը հանեն.
Ամէն կողմէ տըրտընջալու ողբի ձայներ կը հասնին,
Որոնց ամէն մէկը սըրտիս մէջ իբրը շանթ կը պայթին,
Եւ գիշերն անգամ հանգիստ չեն թողուր քուն ըլլալու:
Խիշդս ինծի դէմ կը բողբոջէ, հանդարտեցնել կ'ուզեմ զայն.
Կը փափաքիմ խոհեմաբար հրովարտակս ետ առնելու՝
Ատելի տուրքը ջընջելով: — Բարեկամներ, զուրցեցէ՛ք,
Այս փափաքիս դէմ ըսելիք մ'արդեօք ունի՞ք. խօսեցէ՛ք:
Թող նախ Հուբալդ իրեն կարծիքն յայտնէ:

ՅԱՄԲԵՐԻՆ

ՀՈՒՐԱԼԴ

Ես այն ժամանակ
Իմ մըտքիս խորհուրդն յայտնի պարզեցի ա՛յստեղ կանխաւ՝
Աղետալիւր երբ այդ տուրքին հաստատուելուն դէմ կեցայ,
Գուշակելով հետեւանքները՝ վտանգաւոր ցըցուցի:
Ջարդերով դեռ մեր դաշտերը կը մըխան, գոչեցի,
Արիւնագուրկ է երակնիս, դեռ կը փայլին վէրքերնուս
Յաւազին ըսպիները կարմրաթուփ երանգով,
Իսկ անդին ալ՝ վիտիսի ափունքներուն վրայ կանգնած՝
Կը դարմանէ կը լուայ վէրքերը քինախանձն Հաւաննա,
Եւ վնասեկեան Առիւծին ոյժն աղբըսելով՝ կը սպառնայ:
Բազմաթիւ ոսոխներու ատելութիւնը դուրսէն,
Եւ ներսէն քաղաքական խռովութիւնը մեզ կը պատեն.
Իսկ մենք տուրքի բեռն ամբոխին վրայ ծանրացնել կը խորհինք,
Եւ բազուկներն այն կը ճընշենք՝ որոնցմէ քիչ ատենէն
Օգնութիւն պիտոր հայցենք: — Ես այս ամէնն ալ ըսի,
Բայց Յամբըրին խորհուրդն ընտիր դատուեցաւ այն ժամանակ,
Իսկ իմ խօսքերս անարգուեցան, և պէտք էին անարգուիլ,
Զի անաչառ ընդդիմախօս մ'երբեք հաճոյ եղած չէ.
Բայց չեմ գիտեր երեսպաշտել:

ՅԱՄԲԵՐԻՆ

Եւ ոչ ուրիշը գիտէ.
Լոկ իշխանին պէտքերն ինծի տարբեր խորհուրդ ազդեցին:

ՀՈՒՔԱԼԻ Ե՛հ, իշխանին հրովարտականքը միթէ միշտ իր պէտքերն
Հրատարակե՞ն պիտոր, և ոչ երբեք պէտքերն ամբոխին:
Բայց աղէ ի՞նչ պէտք կան:

ՅԱՄԲԵՐԻՆ Եւ կա՞յ մէկը զանոնք չըզիտցող.
Ամայի են ամբոցներն, յոգնած դադրած կըռուելէ՝
Սակաւաթիւ մեր զինուորներն, և թէ յանկարծ ժանտ ոսոխն
Ոսկիէ և զէնքէ զուրկ զբանէ զմեզ, ո՞վ, ըսէ ինձ,
Մեզի համար պատերազմիլ պիտոր ուզէ, և կամ ո՞վ
Պաշտպանութեան պիտոր կանգնի, արութեան ցոյց պիտի տայ:
ՀՈՒՔԱԼԻ Հպատակներու սէրն ու կուրծքերն: ~ Ո՞վ տէր, շահէ դու զանոնք,
Եւ քնաւ ուրիշ հոգ մ'ունենար. թէ հպատակացը սիրտերն
Անձանքէր են քեզի, ձայն տուր, կը տեսնես թէ ի՞նչպէս
Հազարաւոր զէնքեր ու բիւր սուրեր իսկոյն կը շողան,
Եւ չորս կողմէն քու դռններուդ պահպանութեան կը դիմեն:
Իսկ թէ զանոնք կորսընցնես, նոյն իսկ բիւր հազար բազուկներ
Ապահովել քեզ չեն կրնար. չունի բազուկն երբեք ոյժ՝
Երբ ոյժը չի բըխիր սիրտէն. և դուն այնչափ բազմաթիւ
Ձինուորներու և զէնքերու մէջ կը մնաս մերկ և անզէն:

ՅԱՄԲԵՐԻՆ Ուրեմն իշխող մ'հպատակներո՞ւ սիրոյն վրայ լոկ պիտի դնէ
Իր բովանդակ յոյսն, իր մարդկանց սիրոյն վրան. ո՛հ, իրաւցնէ
Լաւ կը ճանչնաս դու ժողովուրդն:

ՀՈՒՔԱԼԻ Է՛հ, կը ճանչնամ ես նաեւ
Վատահամբաւ ամբողջ վոճմակ մ'ալ արընունաց գայլերու,
Որ քաղցած փորերնին յագեցնելու նպատակով՝
Անպաշտպան անմեղ գառանց կաթն անդադար կը ծըծեն:
Իրաւցնէ հիանալի պատճառ տուրքեր ժողվելու.
Որպէս զի դեռ աւելի ճոխ և աւելի համադամ
Կերակուրներ ձեր սեղանին վրայ չըպակին բուրելու,
Որպէս զի դեռ աւելի գիրգ ու փափկազոյն անկողինք
Ձեր կոյրերն հանգրտացնեն, և դահլիճնիդ աւելի
Բազմաշոխիւն աղաղակով լեցնեն ծառայք անպատկառ,
Պէտք է հաճատ քաղաքացին լացնէք. բանուորն օգտակար
Պէտք է փութայ լուսաբացէն կանուխ երթայ ըրրտնելու
Անոնց համար՝ որ կը խորդան դեռ քաղցրախորժ քունի մէջ,
Եւ թուլամորթ անոնց կեանքին հաճոյքը դեռ մեղկելու.
Պէտք է յոգնած դադրած մըշակն՝ հառաչանքներ հանելով՝
Գիշերուան դէմ տուն դառնայ, հոն ամուսինն ու որդիք
Տեսնելու վառարանին քով տըխրադէմ բոլորած
Եւ գունատ երեսներով՝ որ իրմէն հաց կը խընդրեն,
Եւ չունենայ հաց տալու... Ո՛հ, տէր, այս պատկերը սրբափ
Այս պատկերը թող մըտքիդ մէջ անմոռաց քանդակելի,
Եւ ներէ ճշմարտութեան սիրոյս, անկեղծ խօսելու:
ՄԱՆՅՐԵՒԻ Եկո՛ւր, բարեկամ, եկուր սրբոխ վրայ սեղմմա՛,
Եւ զըրկախառն գորովանքս այս թող իմ տեղըս խօսի.
Ճըշմարտութիւնը շըրթներուդ վրան՝ ինձի քաղցըր կու գայ,
Արժանաւոր ինձի հաճոյք մ'է զայն լըսելու քեզմէ.

թէ կը սիրես զիս՝ այսպէս միշտ խօսէ՛ւ — թող վէճը դադրի՛.
 Կը վըճռեմ հրովարտակս ետ կոչել. և դուն, Ողովարդ,
 Գնա՛ շուտ, զրէ՛, և հարկ եղած կարգադրութիւնը գործ դիր:
 Զրամաններդ գործ դնելու, տէր, կը փութամ կը թըռչիմ.
 Ետ կոչուած վըճիւր մեծ վիշտերէ քեզ կ'ազատէ.
 Արծաթի և կամ ոսկոյ՝ անարգ ամէն մէկ կըտոր
 Մէյմէկ սիրտ կ'ուճացնէին քեզմէ:

ՏԱՄԲՐԻՆ Նայէ, տէր, ուշ դիր.
 Զօրութեանդ համար խոր վէրք մ'է այսպիսի տկարութիւնդ.
 Իշխանի մ'երբեք պատշաճ չէ հրամայածն ետ առնուլ:
 ՄԱՆՖՐԵԴ Իմարըր՝ ըսկըզրունք, դժոխքի ծոցէն դուրս ժայթքած,
 Եւ կընքուած թըշուառներու արիւնով. ես կ'ատեմ զայն:
 Գնա՛, բաւական է, ո՛վ Յամբրին, զնա՛ հեռացիր օ՛ն ինծմէ.
 Խորհուրդներուդ արդ պէտք չունիմ:
 ՏԱՄԲՐԻՆ (Յած կ'ըսէ Հոբարդին՝ մեկնելով) Ատելութեանդ, ո՛վ Հուբալդ,
 Կը ծիծաղի բախտն. արդ հըրճուէ՛, ընկճէ Յամբրինն, ատենն է:
 ՀՈՒԲԱԼԴ (Յած կ'ըսէ Յամբրինի)
 Դրանիկ աղուէս, սիրտըդ հանգիստ բըռնէ. քեզմէ չեմ վախնար:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

ՄԱՆՖՐԵԴ Ի Ե ՀՈՒԲԱԼԴ

ՄԱՆՖՐԵԴ Ի Այլայած կը մեկնի, սիրտը խայթեցիր դառնապէս.
 Կը խընդրեմ որ ասկէց վերջ նախատելով չըխօսիս:
 Ծանր է ինձ քովս ունենալ այսքան զանազան բընութեամբ
 Հաւատարիմ պաշտօնեաներ՝ իրարու հետ թըշնամի:
 Լաւ գիտես՝ ո՛ւր որ բազուկներն իրար չըլլան համաձայն,
 Իշխանութեան մը գլուխն այնտեղ չի կըրնար լաւ կերպ վարել:
 ՀՈՒԲԱԼԴ Եւ ուր գլուխն ինքզինքը տկար երեւցնէ՛ զուր է այնտեղ
 Բազուկներուն ալ իրարու հետ գործակից միութիւնն:
 ՄԱՆՖՐԵԴ Ի Կը հասկընամ. դժբախտաբար այդ կըշտամբանքդ արդար է.
 Ախ, իրաւցնէ շատ իսկ, այո՛, իշխանիդ միտքն հիւանդ է.
 Շատ խոր է վէրքն՝ Ելիզայէն, աւաղ, սըրտիս մէջ բացուած.
 Ելիզայէն... Անունն առանց դողալու չեմ կըրնար տալ:
 ՀՈՒԲԱԼԴ Լաւագոյն պիտ'ըսէիր, տէր իմ, առանց շիկնելու:
 ՄԱՆՖՐԵԴ Ի Կ'ամըշնամ, այո՛, Հուբալդ. բաւ է անունն իւր լըսեմ,
 Երակներէս իսկոյն կրակէ կարծես հոսանք մ'անցնելով՝
 Դէպ երեսըս կը դիմէ, և խոր թաղուած գաղտնիքն այն՝
 Որ միայն քեզ ծանօթ է՝ դուրս կ'երեւցնէ:

ՀՈՒԲԱԼԴ Յարդ ինձ միայն,
 Պիտի լըսես սակայն շուտով շըշուկն հազար շըրթներէ,
 Արդէն Մաթիլդ կ'ալէկոծի կասկածներու ծփանքներով,
 Դեռ բան մը չէ կըրցած զբռնել, բայց կըրնա՞յ մէկը խաբել
 Սիրողի՛ մը սուր աչքերն. — Ո՛հ, տէր, դարձի՛ր, օ՛ն, դարձի՛ր
 Առաջուան ցու վիհակիդ. խլէ՛ մոլութիւնդ այդ սըրտէդ:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ Զեմ կըրնար:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Պիտի կըրնաս՝ եթէ չուզես խուլ ըլլալ
Բանական մըտքի ձայնին:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

Մեր իղձերուն վրայ տիրող
Ուղղ պանծալի բանական միտք կոչուածն՝ այն չէ՝ ինչ կ'ըսուի.
Կ'անհետանայ՝ երբ մարդուս սիրտն ալէկոծուած կը խռովի.
Իր խրատներու սառն՝ այնքան ոյժ չունի, որքան շիթ մը ջուր՝
Բոցակէզ հնոցի մը վառ խանձողներուն վրայ նետուած:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Կը շուարիմ... Ինչ ըսելիքըս չեմ գիտեր:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

Բարեկամ,
Ոչ թէ յանցանքս արդարացնել կ'ուզեմ. ես ինքս ալ, այո՛,
Կ'ըմբռնեմ որչափ սոսկալի է. բայց վրաս զուլթ ունեցիր՝
Մինչդեռ անգուլթ եմ ես ինծի դէմ:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Կը ցաւիմ վրադ, ո՛վ տէր:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

Եւ անարժան եմ: — Ո՛վ երկինք. անմեղութեան նախ միայն
Ըզգացմունք մ'էր երեցածն այն, ըզգացմունք գրթութեան...
Բայց ինչպէս զինքը չըսիրել. ազնուութիւնը տոհմին՝
Մեծարելի զինք կ'ընծայէր. Ֆէրրարայի իշխանին
Ատեւութեան զոհ մ'ըլլալու վախէն ստիպուներ էր փախչիլ.
Դժժբախտ էր, գեղեցիկ էր, և արցունք կը թափէր...
Եւ յետոյ այնքան շնորհալի կերպեր, պարկեշտ նայուածքներ...
Ե՛հ, Հուբալդ, ի՛նչ ըսեմ, գերեց զիս, դիւթեց սիրտս ու հոգիս
Բարութիւնն առաքինի. թէ ոչ՝ խորշած կ'ըլլայի.
Այն գերասքանչ, այն քաղցրանոյշ հրապոյրն համեստ վարմունքին՝
Յաղթեց ինծի, և բորբոքեց վառեց բոլոր զգայարանքս:
Կրակը մարել փորձեցի շատ անգամ, բայց նոյն ժամանակ
Կը բաղձայի որ ջանքըս զուր ելլէր, և այնպէս եղաւ.
Վասն զի վտանգն ինձ չափազանց հաճոյական դարձած էր,
Եւ յաղթութիւնըս՝ յաղթութիւնս աւելի վախ ինձ կ'ազդէր:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Տէ՛ր, սոսկալի է քու վիճակըդ. կարելի է բուժել
Անհետացնել վէրք մը՝ որ չար գեղեցկութեան արդիւնք է,
Վասն զի չար սէր մը՝ բարի սըրտի մէջ կարճ կը տեւէ.
Բայց մահաբեր են ամօթխած գեղեցկութեան մը վէրքերն:
Սակայն դուն ի՛նչ կը պահանջես. չե՞ս տեսներ որքան քեզի
Անպատիւ է զառանցմունքդ այդ, մոլութիւնդ այդ յիմար:
Կը տեսնեմ:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

ՀՈՒՐԱԼԻ

Կը բողոքէ խիղճըդ քեզի դէմ:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

Կը զգամ:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Իսկ ուրեմն ի՛նչ կը յուսաս:

ՄԱՆՖԵՐԵԴԻ

Ես ալ չեմ գիտեր:

ՀՈՒՐԱԼԻ

Զե՛ս գիտեր.
Թող ուրեմն ես ըսեմ, աչքերդ մըթնող քողը պատռեմ:

Սիրելի. փափաքիլ ըսել է. ուշ դիր սակայն

Որ սիրոյդ և սիրուած առարկային միջավայրն

Ահաւոր անդունդ մը կայ, ուսկից անցնիլ թէ ուզես՝

Հարկ է ոտքիդ տակ կոխընճես անձիդ համբան ու պատիւն,

Եւ պըղծես մարդկային և երկնադիր օրէնքներն.
 Հարկ է հազար խըղճի խայթեր ճանապարհիդ վրայ սպաննես,
 Որոնց տեղ բիւր ուրիշ խայթեր պիտի ծնանին դառնագոյն,
 Որ ատելի պիտոր դարձնեն քեզ պայծառ լոյսն արեւուն,
 Մութ գիշերուան մէջ՝ սարսափի մատնեն, քունէդ ցատքեցնեն.
 Եւ դամբանի մ'իբրեւ խորէն պիտի գոչեն այն ատեն.
 Եղեռնաւոր դու, խաբեցիր անմեղ մ'եւ կինդ ալ քընքոյշ
 Երեսէ թողուցիր, ո՛վ ապերախտ, կինն մը սիրող,
 Որ թափուր անկողինն արցունքներով կ'ողողէ:
 Եւ խեղճն ինչ պատճառ տրուաւ քեզ անհաճոյ բլլալու,
 Է՛հ, ինչ բանի մէջ պակսեցաւ քեզի դէմ, ինչ մեղք ըրաւ:
 Օժտուած էր հրաշալի չըքնաղագեղ ձիրքերով,
 Քեզի նուիրած էր բովանդակ սրբախն գորովն և իղծեր.
 Ուխտադրուժ եղած ատենդ ալ սիրեց, ո՛րքան ուրեմն
 Հաւատարիմ թէ բլլայիր. և նէ դեռ քեզ կը պաշտէ,
 Եւ կը ներէ քեզի. — Ա՛խ, տէր իմ, դարձիր զիրկը, դարձիր.
 Անոր սրբախն բարախումներն ըզգա՛ կուրծքիդ դէմ դարձեալ,
 Պիտի փոխուիս բոլորովին, քեզ երջանիկ պիտի զգաս:
 Այո, իշխանդ իմ, զըրկախառն ամուսնական գորովներն
 Ամենազօր են, երկնային այնպիսի բաղցր ըզմայլմունք
 Ամբողջ հոգւոյն մէջ կը գեղուն՝ որ սիրտ ու միտք կը գերեն,
 Եւ ամէն իղծեր իրենց մէջ կը քաշեն կ'ամփոփեն:
 Կը տեսնեմ, շարժած է սիրտդ. երթանք, ինծի հետ եկուր,
 Երթանք զինքն ըսփոփելու, լսէ՛ ինծի, հա՛պ՛օն երթանք,
 Կեցիր. կ'տեսնեմ Մաթիլդէի հետ Ելիզաւն հոս կու գայ.
 Ո՛հ, հեռանանք այս չարաղէտ հանդիպումէս, հեռանանք,
 Ելիզային առջև գաղտնիքս իմ կը մատնուի՝ թէ հոս մնամ:

ՄԱՆՈՐԵՂԻ

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՄԱԹԻԼԴԷ և ԵԼԻԶԱ

ՄԱԹԻԼԴԷ Կը տեսնեմ, Ելիզա, ինչպէս կը փախչի նա ինծմէ:

ԵԼԻԶԱ (Ինքիբնե). Կը դողամ:

ՄԱԹԻԼԴԷ Ներկայութիւնս իմ կը նեղէ զինքն այստեղ.

Եւ նայուածք մ'անգամ, նայուածք մ'իսկ դէպ ինծի չըդարձուց

Ապերախտ այն: Կը տեսնեմ, Ելիզա, ստոյգ չէ՛ր ըսածս:

ԵԼԻԶԱ (Ինքիբնե). Ա՛խ, ինչ կընամ ըսել, և ոչ իսկ խօսելու սիրտ կ'ընեմ. —

Իշխանուհի... գուցէ թէ միտքն արդ հոգեբով լեցուած է...

Լաւ գիտես, ինչպէս իշխողի մ'հոգեբն անխօս ու մութ են.

Գիտես թէ ինչպէս իր ամբողջ մըտածումներն ու հանգիստն

Արդէն նուիրած է նա իրեն տէրութեան դեռ մեծագոյն

Պայծառութեան, և գեղեցիկ ու հզօր քաղքիս շքեղութեան,

Եւ տառապեալ գաւառներուն և հպատակաց հանգըստեան.

Գիտես թէ որքան դժբաղակ թըշնամիներ կը կրուին
իր տէրութեան դէմ, և կ'ուզեն որ դեռ ուրախ զուարթ ըլլայ
Եւ դեռ ժպտի՝ երեսիդ:

ՄԱԹԻԼԴԵ

Ձուր չըբմեղանքներ են ատոնք,
Ձուր տեղ, ազնիւ բարեկամ, զինքն արդարացնել կը ջանաս:
Սըբտի՝ և ո՛չ մըտքի ծընունդ է տըխուրիւնն իւր մըթին.
Շատ երկար ժամանակէ վեր կը դիտեմ ես վարմունքն,
Եւ եթէ լաւ ինծի յայտնի են նըշանները սիրոյ,
Նա սիրով է վարակուած. համոզուած եմ ըսածիս,
Յիմար չեմ, և ամուսին մը կարելի չէ խաբուի:

ԵԼԻՋԱ

Եւ սակայն շատ անգամ լրտեր ես հաստատել երդմունքով...

ՄԱԹԻԼԴԵ

Է՛հ, հիմակուան երդմունքներուն ես ի՛նչ հաւատը ընծայեմ.
Բոլոր չարագործներն ալ դիւրութեամբ կ'երգունան.
Եւ հազար անգամ նաեւ ինքն ալ սըրտիս վրայ փարած՝
Երգումն ըրաւ հաւատարիմ սիրով զիս միշտ սիրելու,
Եւ սակայն կը մատնէ զիս, կ'արհամարհէ աւասիկ,
Եւ երեսս իմ, եղո՛ւկ, ալ իրեն սըրտին վրայ չ'իշխեր:
Ուրեմն ի՛նչ բանի կու գան զարդարանքներս այս ունայն...
Հեռացէ՛ք ինծմէ, մէկդի կորէք թըշուառ պաճուճանք,
Սուտ երեսոյթս այս անպատեհ է վըշտիս, զիս կը նեղէ:

ԵԼԻՋԱ

Հանդարտէ՛, կ'աղաչեմ, այսպէս մի՛ պատիւդ անարգեր:

ՄԱԹԻԼԴԵ

Ո՛չ, ո՛չ, ասկէ վերջ նուաստագոյն պէտք է զգեստներ ես հագուիմ.
Ուրո՛ն համար զարդարեմ կուրծքս այս կամ ծամերս այս հիւսեմ,
Սիննամ և հերարձակ պէտք է թողուն ես զանոնք...
Մինչդեռ ուրիշ մէկն իմ ֆիստովս, աւա՛ղ, զանոնք կը պըճնէ,
Դեռ աւելի գեղեցիկ զինքն երեւցնելու ջանալով...
Դեռ աւելի... բայց թէ գուցէ զուր կասկածով մ'իրաւցնէ
Կը չարչըրկեմ զիս ընդունայն տեղ, և իրեն տագնապին
Թէ ուրիշ պատճառ մը կայ, թէ գուցէ միտքն իւր տարբեր
ինձ անծանօթ դժբախտութեան մըտմտութեն կը խռովի...
Ա՛խ, ըսկըսէ դուն, Ելիզա, դարձեալ սկըսէ, կ'աղաչեմ,
Ձինքն արդար երեւցնելու, փափաքիս յոյս տուր, խընդրեմ,
Եւ էրիկս հաւատարիմ նըկարէ իմ աչքերուս,
Եւ թէ կըրնաս՝ ցոյց տուր որ ես կ'անիրաւեմ, կը ցնորիմ:
Բաւ է, դարձէ՛, հանդարտէ՛, սիրտըս կը տորեսս դու, դարձէ՛.
Քաւուած ես բորբոքուած մըտքիդ ունայն ցնորներէն.

ԵԼԻՋԱ

Ա՛խ, անմեղ է Մանֆրեդի. ինքզինքը զուր կը տանջես:

ՄԱԹԻԼԴԵ

Անմե՞ղ է Մանֆրեդի, և կը թողու լըսնէ զիս.
Անմե՞ղ, և արցունքներս իմ բնաւ բանի՛ տեղ չի դնել.
Ոչ, ոչ, եղո՛ւկ, նա կը մատնէ զիս. ո՞վ կըրնայ չըտեսնել.
Անգո՛ւթն այն կը խորշի ինծմէ, կ'ատէ զիս, գիտեմ,
Եւ միայն ողբ և արտասուք ինծի բաժին կը թողու:

ԵԼԻՋԱ

(Ինքիւրեմ). Չեմ կըրնար դիմանալ. Երկի՛նք, խորհուրդ ինձ տըւէք:

ՄԱԹԻԼԴԵ

Ելիզա, քու անուշիկ ցաւըդ կ'ազդէ ինծի աղու զգացումներ,
Եւ կը յայտնէ ազնւախոհ քու սըրտիդ գու՛թն ու գորով...
Բայց զուրցէ ինձ... կը տեսնեմ, պաշտօնս զարդ ու պարծանք

Բազմաթիւ ազնուատոհմիկ տիկիններու խումբին մէջ՝
Քեզի խօսքերն իւր բարեգութ կերպով կ'ուղղէ Մանֆրեդի,
Եւ ուրախ եմ որ ազնիւ կարեկցութեան զգացումով
Փառաշուք զըծթախտի մը նա սփոփել կը ջանայ
Համեստ լաւութիւններն ու չարաբախտ արկածներն:
Ադդ, ըսէ ինծի, իրեն հետ խօսելուդ ժամանակ՝
Արդեօք կրցած ես հասկնալ բան մ'իւր մտքին խորհուրդէն,
Չե՞ս փորձած ճարտարութեամբ մ'իրեն գաղտնիքն իմանալ:
Հարցո՞ւց երբեք տեղեկութիւն մ'իւր ամուսնոյն վրայ քեզմէն,
Չբպատմեցի՞ր ապերախտին իմ արցունքներս ու վիշտերս:
ԵԼԻԶԱ (Ինքիբեկ). Ո՛հ, ինչպիսի՜ հարցմունք: — Ազնիւ իշխանուհի, հաւատա...
Ապահով եղիր որ միշտ քու վրադ խօսած է ինծի

Քաղցր ու սիրալիւր զգացումներու զորովով:
Եւ երբեք բերնէն թուցած չէ անպատշաճ բառ մ'անգամ՝
Հաւատարիմ իրեն սիրոյն դէմ կամ սըրտին լաւութեան:
ՄԱԹԻԼԴԻ (Ինքիբեկ). Մնացած զիտեմ թէ ի՞նչ պատճառաւ
Քեզի՜ հետ խօսելու ատեն կըշռած է բառերն:
Ինծի հաւատարիմ ըլլալդ՝ իրեն ծանօթ է,
Ինծմէ ծածուկ բան չըպահելուդ խորամանկն այն գիտէ:
Բայց որքան խոր կ'ուզէ թաղէ թող իր գաղտնիքն, ես գիտեմ
Գիտեմ ես ինչպէս կըրնամ դուրս հանել. երկար ժամանակ
Անկարելի է Յամբրինի աչքէն փախչի:

ԵԼԻԶԱ Յամբրինի՜.

Եւ Յամբրինի՜ վրայ վըստահել դու կ'ուզես:

ՄԱԹԻԼԴԻ Մի՛ բնաւ վախեր.
Մանֆրեդիի եւ Հուբալդի առած ամէն մէկ քայլերն
Նա հետամուտ է գաղտնաբար լրբտեսելու, եւ շուտով
Անտարակոյս յայտնի կ'ըլլայ թէ ո՞վ է իմ նախանձորդս...
Բայց վայ յանդուգն այն հրպարտին զըլտուն, վայ:

ԵԼԻԶԱ (Ինքիբեկ). Ո՛հ, եղբւ՛կ ինձ:
(Բարձր). Երբ ճանչնաս՝ ի՞նչ պիտոր ընես:

ՄԱԹԻԼԴԻ Ի՞նչ պիտ'ընեմ... Ե՛ս գիտեմ.
Մեծ զօրութիւն կը ներշնչէ եւ քաջարի խորխտութիւն
Դաւաճանուած սիրոյ մը ծնունդ եղած ցաւն... Ի՞նչ պիտ'ընեմ.
Կ'ուզէի որ ըլլային նախանձորդիս մարմնոյն մէջ
Այնչափ կեանքեր՝ որչափ որ ես հառաչանքներ կը հանեմ,
Որչափ թափած արցունքներուս մէջ կաթիլներ կը զըտնուին:

ԵԼԻԶԱ (Ինքիբեկ). Կորսուած եմ ես:

ՄԱԹԻԼԴԻ Այո՛, անգութ պիտոր ըլլամ, շատ անգութ,
Եւ արդար միանգամայն... Բայց արդ ինքզինքըս կ'ուտեմ
Մոլեգին կատաղութեամբ՝ ժամ մ'առաջ քօզս այս պատուի...
Երթանք, մտերիմդ իմ Ելիզա, վրէժըս հանեմ պիտոր ես,
Եկուր երթանք արդ Յամբրինի հետ գաղտնաբար խորհելու:
ԵԼԻԶԱ (Ինքիբեկ). Կորսուած եմ՝ երկնային թէ հրաշք մը զիս չազատէ:

Թրցմն. Հ. Ա. Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ